

Міністерство освіти і науки України  
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка  
Факультет початкової освіти та мистецтва

**ЮРІЙ ФІАЛА**

# **СОНАТИНА**

**ТВ.1**

Навчальний посібник

Дрогобич  
Посвіт  
2024

УДК

*Рекомендовано вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка як навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти (протокол № 4 від 18 квітня 2024 року).*

**Рецензенти:**

**Полюга Вікторія Володимирівна**, кандидат філософських наук, доцент кафедри вокально-хорового, хореографічного та образотворчого мистецтва Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

**Сторонська Наталія Зенонівна**, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін та інструментальної підготовки Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Упорядник Уляна Молчко

Фіала М. Сонатина тв. 1: навчальний посібник / упорядник та автор вступної статті Уляна Молчко. Дрогобич: П'світ, 2024. 14 с.

Посібник підготовлено відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Фортепіано» для другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво). У навчальному посібнику представлений фортепіанний твір композитора української діаспори з Канади, педагога, піаніста Юрія Фіали в музичній редакції Уляни Молчко. У вступній статті У. Молчко здійснила музично-естетичний аналіз п'єси, висвітлила методичні поради стосовно проблем виконання та інтерпретації композиції.

© Фіала Ю., 2024

© Молчко У., упоряд., 2024

© Молчко У., вст. ст., 2024

© П'світ, 2024

## ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ «СОНАТИНИ» ТВ.1 ЮРІЯ ФІАЛИ

Культурно-освітній простір української діаспори в світі творили митці, які вимушено покинули Україну з приходом радянського режиму у першій третині ХХ століття. Серед численних композиторів, що працювали в інонаціональному середовищі, вирізняється канадський діяч Юрій Фіала (1922–2017).

Перебуваючи на еміграції, він сфокусував свою увагу на створення дидактичного матеріалу для піаністів. «Добре усвідомлюючи важливість створення музики педагогічного спрямування для фортепіано, ряд композиторів та педагогів спричинилися до цієї місії. Це – А. Рудницький, В. Безкоровайний, Є. Турула, О. Залеський, Я. Барнич, В. Грудин, М. Фоменко, З. Лисько, С. Туркевич, К. Кукловський, В. Шуть, В. Витвицький, Р. Савицький, В. Кіпа, С. Яременко, І. Білогруд, М. Кравців-Барабаш, Ю. Олійник, Ю. Оранський, І. Вовк, Ю. Фіала, І. Соневицький, Т. Богданська, З. Лавришин, Л. Кузьменко та ін.»<sup>1</sup>, – зазначає Ганна Карась. До відомих творів митця з Монреалю належать дві Сонати, Сонатина, Токата, Три багателі, Австралійська сюїта.

«Сонатина» тв. 1 написана у 1947 році на еміграції, нотний матеріал якої повернувся в Україну у зв'язку переданням архіву Ігоря Соневицького Українському католицькому університету в 2010 році.

Мета посібника – вперше ввести до науково-педагогічного та музикознавчого обігу маловідомий твір канадського культурно-освітнього діяча української діаспори «Сонатини» тв. 1 Юрія Фіали задля впровадження його в навчальні програми учбових закладів різного рівня.

---

<sup>1</sup> Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття: монографія. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2012. С. 687.

Завданнями посібника – здійснення музично-естетичного аналізу твору, окреслення динамічної палітри, обумовленість трактування агогічних ремарок, осмислення інтерпретаційно-виконавської педалізації, дослідження музично-тематичного матеріалу у кореляції з гармонічною мовою митця, розгляд фактурних особливостей.

«Сонатина» тв.1 Юрія Фіали складається з трьох частин. Перша частина сонатної форми *Andantino melancolico* представлена протяжно-плинним тематичним матеріалом. Висхідні інтервальні ходи восьмими вартостями на інтервал ч. 5 та низхідні послідовності четвертними довжинами надають мелодії наспівного, наближеного до пісенного, характеру. Художнє відображення ліричної емоційної сфери кантиленними мотивами передають ностальгійний психологічний стан. Стриманно-ніжне звукове висловлювання в партії правої руки доповнюється довготривалими подвійними нотами в партії лівої руки, які в процесі чуттєвого насичення переходять в багатозвучні альтеровані співзвуччя. Фактура поступово поліфонізується. Інтонаційні мелодичні поспівки доповнюються підголосками, а гармонічна основа супроводу забарвлюється витриманими басами. Поступеневі низхідні ходи мелодичного тематизму вказують на народнопісенну опору музичного матеріалу першої частини. Із уведенням у тематичні поспівки хроматизованих звуків амплітуда динамічного плану збільшується. Він зростає до *f*, а синкопований акомпанемент загострює емоційну тональність частини.

Музичний розвиток доходить до кульмінаційного сплеску шляхом уведення канонічних проведень початкового тематичного матеріалу. Пульсуючий супровід підкреслений штрихом *staccato* під лігою. Фактурний інструментальний виклад одноголосних чуттєвих поспівок змінюється на октавний виклад, який проходить у верхньому регістрі та надає частині епічного характеру. Остинатні басы в партії лівої руки підсилюють душевну самозаглибленість в передачі стриманого художнього образу. Перехід тематичного матеріалу в низький регістр драматизує змістову наповненість

частини, а рвучкі басы восьмими вартостями загострюють психологічну емоційність.

Повернення до початкового тематичного матеріалу обрамлює першу частину і знову наступає споглядально-задумливий настрій з меланхолійним відтінком. Діатонічний виклад підкреслює опору на народнопісенні джерела в мелодичних проведеннях. Наскрізний розвиток утримує образно-асоціативний діапазон уявлень. Панівна тональність *a-moll* надає частині дещо суворого забарвлення.

Тематизм *Larghetto espressivo* позначений колоритом архаїки. Звукові послідовності рухаючись квартовими співзвуччями утворюють інтонаційні звороти пісенного характеру. Тонічний бас *cis-moll*, що з'являється на перших долях розміру  $3/8$  підкреслює зосереджену статичність, а введення звуків, що утворюють секундові, терцові, квартові співзвуччя загострюють мелодичні поспівки.

Початковий тематизм переходить в низький регістр, звучання якого ще більше поглиблює епічну образність. Супровід переходить у верхні фортепіанні октави, вираження котрого восьмими вартостями можна трактувати як дзвоново-колористичний художній образ. Музичний розвиток набуває кульмінаційної напруги шляхом ведення однопланового тематичного матеріалу, зокрема квартових послідовностей і альтерованих співзвучь. Хроматизація звукового викладу, що проходить на тлі остинатного пульсу тонічного басу поглиблює історично-епічні художні градації образної сфери другої частини. Застосовуючи перехід на одноголосний канонічний виклад, автором знижується суворість емоційності. Наприкінці поява початкових квартових мелодичних ходів повертає тематизм у архаїчну виражальну сферу. Напруженість гостроти інтервалів септими у супроводі вияскравлює психологічно-трагічне тло змістового наповнення другої частини.

Фінал має назву *Tarantella*, чим автор не тільки наголошує на застосуванні жанрових особливостей, але й обумовлює прихід піднесено-радісного настрою. Власне цим і відтінюються дві попередні частини.

Звукові ходи восьмими вартостями, що пробігають в метрі 6/8 репрезентують імпульсивно-поривний емоційний тонус. Ритмічна постійність мелодичного матеріалу є рушійним засобом для передачі грайливого настрою. Художній задум безжурного танцювального виру підкреслюється чітким квінтовым акомпанементом. Автор переважно вказує застосовувати під час виконання гучну динаміку, що допомагає відтворювати незгасаючий динамізм руху. Проведення у різних фортепіанних регістрах тематичних послівок вияскравлює іскристий енергетичний запал жанру тарантели. Витримана мелодична ритмоформула поглиблює художньо-смісловий аспект передачі емоційного духу народних забав.

Загалом «Сонатина» тв. 1 Юрія Фіали є яскравим взірцем втіленням різнопланових образних сфер, зокрема лірики, епосу, танцювальності. Яскраве художньо-виражальне наповнення частин сприяє вихованню асоціативного світосприйняття. Цей приклад великої форми, який ґрунтується на особливостях українського фольклору засвідчує глибоке національне мислення митця ХХ століття. Вихід у світ «Сонатини» тв.1 поверне у вітчизняне мистецьке середовище перлину фортепіанної музики та поповнить національно спрямований концертно-піаністичний репертуар.

*Уляна Молчко,*

доцент кафедри музично-теоретичних дисциплін  
та інструментальної підготовки  
факультету початкової освіти та мистецтва  
Дрогобицького державного педагогічного  
університету імені Івана Франка

## З М І С Т

Уляна Молчко. Жанрово-стильові особливості художньої інтерпретації «Сонатини» Юрія Фіали .....	3
Юрій Фіала ... «Сонатина тв.1».....	7